

UDK:091

Erkin OMONOV,
O‘zbekiston Milliy universiteti erkin izlanuvchisi
E-mail: erkin.omonov@mail.ru

OzR OM Semati bosh maslahatchisi, f.f.d S.Sanginov taqrizi asosida

SOCIAL AND PHILOSOPHICAL ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL THINKING AND INCREASING THE ECOLOGICAL CULTURE OF YOUTH

Annotation

The article analyzes the socio-philosophical aspects of the development of environmental thinking and improving the environmental culture of the population and provides recommendations for improving the methodology and mechanisms for introducing the principles of environmental education into the process of teaching young people.

Key words: Ecological culture, ecological thinking, youth, environmental education, environment, environmental problems, healthy lifestyle.

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ И ПОВЫШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ

Аннотация

В статье анализируются социально-философские аспекты развития экологического мышления и повышения экологической культуры населения и даются рекомендации по совершенствованию методики и механизмов внедрения принципов экологического образования в процесс обучения молодежи.

Ключевые слова: Экологическая культура, экологическое сознание, молодежь, экологическое образование, экологическое воспитание, окружающая среда, экологические проблемы, здоровый образ жизни.

YOSHLARNING EKOLOGIK TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH VA EKOLOGIK MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING IJTIMOY-FALSAFIY JIHLTLARI

Annotatsiya

Maqolada aholining ekologik tafakkurini rivojlantirish va ekologik madaniyatini yuksaltirishning ijtimoiy-falsafiy jihatlari tahlil qilinib, yoshlarni o‘qitish jarayoniga ekologik ta‘lim tamoyillarini joriy etish metodologiyasi va mexanizmlarini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Ekologik madaniyat, ekologik tafakkur, yoshlar, ekologik ta‘lim, ekologik tarbiya, atrof-muhit, ekologik muammolar, sog‘lom turmush tarzi.

Kirish. Ekologik muammolar globallashtirilgan hozirgi sharoitda ekologik muammolarni hal etishda tejamkor, ekologik toza texnologiyalarni joriy qilish, tabiatni muhofaza qilish tadbirlarini izchil olib borish yoki sohaga oid qonunchilikni takomillashtirish borasidagi sa‘y-harakatlar ushbu muammolarni hal qilishda yetarli emasligini ko‘rsatmoqda.

Zero, aholining ekologik madaniyatini yuksaltirish, atrof-muhitga oqilona munosabatda bo‘lish, tabiat ne‘matlarini kelgusi avlodlar uchun asrab-avaylash hissini shakllantirish antropogen ta‘sirlarning oldini olishning muhim omilidir. Bunda ekologik ta‘lim-tarbiyaning, ayniqsa yoshlarning ekologik madaniyatini yuksaltirish, ularda atrof muhitni asrashga bo‘lgan daxldorlik hissini rivojlantirish ahamiyati ham nihoyatda yuqori.

Boz ustiga, yoshlarning ekologik ta‘lim-tarbiya tabiat va jamiyat o‘rtasidagi uzviylikni ta‘minlash hamda tabiiy barqarorlikni saqlashda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ekologik ta‘lim-tarbiya yoshlarni tabiatdan ongli ravishda foydalanish va ular qalbida tabiatga mehr-muhabbat uyg‘otish hamda tejamkorlikka o‘rgatishning eng muhim vositasidir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mamlakat taraqqiyotini strategik xujjatlari (2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi, “O‘zbekiston 2030” strategiyasi), Davlat rahbari va Hukumat qarorlarida ekologiya va atrof muhitga katta e‘tibor qaratilmoqda, lekin falsafiy adabiyotlarda (Ya.Mamatova, S.Sulaymonova “O‘zbekiston mediata‘lim taraqqiyoti yo‘lida“

(2015 y.), U.Yazdanov “Jamoatchilik fikrini tashkillashtirish, boshqarish va nazorat qilishning funksional ahamiyati” (2020 y.), N.Muratova “Internet-jurnalistika v Uzbekistane” (2011), N.Qodirov “O‘zbekiston yoshlarida axborot madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy tahlili”) ekologik ta‘lim-tarbiya, yoshlarni ekologik tafakkurini yuksaltirish masalalariga yetarli e‘tibor qaratilgani yo‘q.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada analiz va sintez, taqqoslash, tizimli yondashish, umumlashtirish, deduktiv va induktiv usullardan foydalanilgan holda, O‘zbekiston yoshlarining ekologik tafakkurini yuksaltirish jarayonida mavjud muammolar tahlil qilindi hamda ekologik ta‘lim-tarbiyani takomillashtirish yuzasidan tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar. Mazkur masala, aynan, “O‘zbekiston – 2030” strategiyasini “Yoshlar va biznesni qo‘llab-quvvatlash yili” davlat dasturi vazifalari ijrosi nuqtai nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi[1].

Albatta, ta‘lim muassasalarida o‘qitish jarayonida o‘quvchilar ongini hozirgi ekologik muammolar mohiyatini ochib beruvchi bilimlar bilan boyitish va shu bilimlarni ularning amaliy faoliyati, ijtimoiy mehnati bilan mustahkamlab borish maqsadga muvofiq. Bunday mas‘uliyatli vazifani hal qilish uchun o‘qituvchidan shu soha bo‘yicha bilim, pedagogik mahoratga, yuksak ekologik madaniyatga ega bo‘lish, shuningdek, tinimsiz izlanish, o‘rganish talab qilinadi.

Shu o‘rinda ekologik muammolar yechimiga ta‘lim tizimini joriy qilish bilan hissa qo‘shish, o‘sib kelayotgan yosh

avlodning ekologik savodxonligini oshirish, ekologik ongi va ekologik madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish, ekologik ta'lim va tarbiya jarayonini samarali tashkil etish maqsadida qabul qilingan

O'zbekiston Respublikasida Ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi.

Konsepsiyada:

- uzluksiz ta'lim tizimida ekologik ta'limni rivojlantirishning asosiy tamoyillarini belgilash, ularni ta'lim-tarbiya jarayoniga izchillik bilan bosqichma-bosqich tatbiq qilish va shu asosda ekologik ta'limning samaradorligini yangi bosqichga ko'tarish;

- ta'lim dasturlarini mavjud ekologik muammolar va ularni bartaraf etish vazifalaridan kelib chiqib takomillashtirish;

- ta'lim oluvchilarning e'tiborini umumbashariy ekologik muammolarga qaratish orqali ularning ona tabiatning qayta tiklanmaydigan manbalarini saqlab qolish va ulardan oqilona foydalanish borasidagi mas'uliyatini kuchaytirish;

- ekologik ta'limning samarali shakllari va usullarini ishlab chiqish hamda joriy etish;

- ekologik ta'lim sifatini, kadrlar tayyorlash tizimi samaradorligini hamda barqaror rivojlanish kafolatlarini va ustuvorligini ta'minlovchi normativ-huquqiy, moddiy-texnika va axborot bazasini yaratish;

- ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish sohasidagi vakolatli davlat organlari va ta'lim sohasining o'zaro manfaatli hamkorligini rivojlantirish maqsad qilib olingan[2].

Shu jihatdan uzluksiz ekologik ta'limning mazmuni va mohiyati nuqtai nazaridan maktabgacha ta'lim, maktab va maktabdan tashqari ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim, oliy ta'lim, oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim, kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash bosqichlarni qamrab olmog'i lozim.

O'quv muassasalarida uzluksiz ekologik ta'limni va barqaror rivojlanish ta'limini joriy qilish uchun maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilari, maktab, o'rta maxsus, kasb-hunar, oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilari va talabalari uchun o'quv-metodik qo'llanmalar, darsliklar yaratish, ko'rgazmali va didaktik materiallarni ishlab chiqish, markazlashtirilgan holda nashr etishni ta'minlash, muntazam ravishda ekofestivallar yoki tanlovlar o'tkazish, o'quv-metodik qo'llanmalar, darsliklar, ko'rgazmali materiallarni nashr etish yaxshi samara berishi, shubhasiz.

Lekin hozirgi kunga qadar mamlakatimizda uzluksiz ta'lim tizimida mazkur konsepsiya tamoyillari uz o'rnini to'liq topmagan. Bu konsepsiya qoidalarini ta'lim jarayoniga joriy etish mexanizmi ishlab chiqilmaganligining natijasidir. Bu konsepsiyani amalga oshirishni uslubiy ta'minlash bo'yicha takliflar ishlab chiqish zaruratini keltirib chiqaradi. Buning uchun Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirliklarining barcha ta'lim muassasalarida shuningdek, xususiy va nodavlat ta'lim muassasalari, xorijiy universitetlar filiallarida o'quv-tarbiya jarayonining har bir bosqichida ekologiya fanlarini o'quv rejalariga kiritish bo'yicha uslubiy materiallar majmuasini tayyorlash talab etiladi.

Zotan, ekologik ta'lim-tarbiya – insonning tabiatdan ongli ravishda foydalanish, psixologik axloq-odob yuzasidan xalqimizning tabiatga nisbatan e'tibor bilan qaraydigan urf-odatlarini, an'analari asosida yoshlarni tarbiyalash, ular ongida tabiatga, uning boyliklariga mehr-muhabbat o'yg'otish, ularni tejamkorlikka va tabiiy boyliklarni asrab-avaylashga o'rgatishdan iborat.

Boz ustiga, ota-bobolarimiz qoldirgan nodir meros – musaffo osmon, tiniq suv, toza tuproq, yer qari va yer usti boyliklarini qanday asramog'imiz, ularni asl holda kelgusi

avlodlarga topshirmog'imizni tushuntirish – eng dolzarb va kechiktirib bo'lmaydigan umummilliy masaladir.

Ekologik tarbiya – vatanparvarlik bo'lib, tabiatni asrash – Vatanni asrashdir. Bu muhim vazifani amalga oshirish uzluksiz ta'limning boshlang'ich bosqichi hisoblangan maktabgacha ta'lim muassasalaridan boshlanishi ayni muddaodir.

Ekologik ta'lim-tarbiya jarayonini uzluksizligini ta'minlash yosh avlodning ekologik madaniyatli bo'lib voyaga yetishida muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan:

- yoshlarning o'zi yashab turgan shahar, qishloq, mahalla, xonadonga bo'lgan mehr-muhabbat tuyg'usini, vatanparvarlik ruhini shakllantiradi;

- tabiat uchun shaxsiy javobgarlik xususiyatlarini va shaxsdagi yaratuvchanlik asoslarini shakllantirishga xizmat qiladi;

- yoshlar ona tabiatni sevish, ardoqlash, undan g'ururlanish ruhida tarbiyalanadi; o'simliklar, hayvonlar tabiatning bir qismi, inson tabiat go'zalligi bilan bog'liq ekanligi, uni asrab-avaylash zarurligini tushunib yetadi;

- tabiiy boyliklar, o'simliklari, hayvonot olami, qo'riqxonalar va nodir landshaftlar, tabiat yodgorliklarini, yer, suv, havosini muhofaza qilish bo'yicha qonunlar haqida bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi;

- yoshlar o'rtasida sog'lom turmush tarzi qaror topadi;

- energiya va resurs tejoychi texnologiyalar va muqobil energiya manbalari xususida yetarli darajada bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi.

- yoshlarda ekologik xavf-xatarlarning oldini olishga qaratilgan burch, vijdon, odamiylik xususiyatlarini kuchaytiradi.

Umuman olganda, milliy ma'naviyatimiz ildiziga chuqur singib ketgan va asrlar osha uning takomil bosqichlarida chuqurlashib, teranlashib borgan xalqimiz qadriyatida tabiatga bo'lgan ehtirom beqiyosdir, yurtimizda uni e'zozlash an'anasi esa insoniyat tarixi qadar ko'hnadir.

Ekologik ta'lim-tarbiya tabiat va jamiyat o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash hamda tabiiy barqarorlikni saqlashda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ekologik ta'lim-tarbiya yoshlarni tabiatdan ongli ravishda foydalanish va ular qalbida tabiatga mehr-muhabbat uyg'otish hamda tejamkorlikka o'rgatishda qo'l keladi.

Milliy ma'naviyatimizning serqirra va teran ildizlariga tayangan holda, mafkuraviy tarbiya yo'nalishlarini ishlab chiqishda ekologik mafkura, ta'lim va tarbiya tizimini yaratish alohida o'rin tutishi lozim.

Moziyga nazar tashlasak, uzoq o'tmishdan muqaddas zaminimizda yashagan ulug' ajdodlarimiz bundan ko'p asrlar ilgari hozirgi zamonaviy ilm-fanga poydevor qo'yib, uni rivojlantirishga beqiyos hissa qo'shishgan. Xususan, matematika, astronomiya, geodeziya, geografiya, tarix, arifmetika, farmakologiya, tibbiyot, falsafa va tilshunoslik sohalaridagi qomusiy ishlari, ixtirolari bilan jahon sivilizatsiyasi ravnaqida o'chmas iz qoldirishgan. Bu bugun jahon hamjamiyati tomonidan tan olingani haqiqatdir.

G'arbda "Nur Sharqdan taraladi" degan iboraning paydo bo'lgani ham bejjiz emas, albatta. Muhammad ibn Muso al-Xorazmiy, Ahmad Farg'oni, al-Hakim at-Termiziy, Abu Nasr Forobiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Mirzo Ulug'bek, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi bobokalonlarimizdan qolgan ilmiy-ma'naviy meros "Sharq uyg'onish davri"ning durdonalari maqomida dunyo ahli tomonidan haqli ravishda tan olingan. Ayniqsa, Markaziy Osiyo o'rta asrlar ilmiy-madaniy markazlaridan biri sifatida boshqa mintaqalardagi Renessans jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatgani jahon ilm-fanida o'z tasdig'ini topgan.

Tabiat hodisalariga oid takomillashib, tadrijiy rivojlanib borgan tushuncha va ta'limotlar, insonning tabiat bilan bog'liqligi to'g'risidagi ma'lumotlar ilk marotaba

“Avesto” hamda Sharq Rennessansi davrida ijod qilgan mutafakkirlar asarlarida o'z ifodasini topgan. O'z navbatida, sohibqiron Amir Temur, so'z mulkining sultoni Alisher Navoiy singari davlat arboblari tomonidan obodonlashtirish, bog'-rog'lar barpo etish, sug'orish tizimlarini rivojlantirish kabi ezgu ishlar doimo qo'llab-quvvatlab kelingan.

Ana shunday ulug' mutafakkirlar qatorida buyuk bobokolonimiz Zahiriddin Muhammad Bobur ham o'z asarlarida ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish masalalariga alohida e'tibor qaratgan.

Insoniyat intellektual tarixida chuqur iz qoldirgan Abu Rayhon Beruniy birinchilardan bo'lib dengizlar nazariyasi va Yerning sharsimon globusini yaratish yuzasidan o'ziga xos g'oyalarni ilgari surgan. Kolumbdan 500 yil oldin Tinch va Atlantika okeanlari ortida qit'a mavjudligi haqidagi o'z qarashlarini ifoda etgan. Shuning uchun ham XI asr dunyo tabiiy fanlar tarixchilari tomonidan “Beruniy asri” deb ataladi.

Darhaqiqat, tabiat ne'matlarini ko'z qorachig'idek asrab-avaylash, ularni qadrlash va har tomonlama o'rganish milliy ma'naviyatimizga chuqur singgan, xalqimizga xos ezgu fazilat hisoblanadi. Abu Rayhon Beruniyning “Saydana” asarida (2) 1118 turdagi dorivor, shu jumladan, 750 ta o'simlik hamda 101 hayvonga batafsil ta'rif beriladi[3].

U o'z ishida arab, yunon, hind, fors, so'g'd va boshqa tillarga oid 4500 ta o'simlik nomi, hayvon, mineral va ulardan olinadigan mahsulotlar haqida ma'lumot to'plab, o'sha davr dorishunoslik atamalarini tartibga solishga o'zining katta hissasini qo'shgan. Uning ilmiy daholigi shunda-ki, tadqiqotlari, tajribalarida tabiatdagi barcha hodisalar muayyan tabiiy qonuniyat asosida yuz beradi, tashqi kuchning ta'siri uni izdan chiqarishi mumkin, degan xulosaga keladi. Beruniyning “Agar insonlar tabiatga nisbatan zo'ravonlik qilib, uning qonunlarini qo'pollik bilan buzsalar, bir kun kelib tabiat ularning boshiga shunday kulfatlarni solishi mumkin-ki, buni hech qanday kuch qaytara olmas» degan so'zlari bugungi global ekologik muammolarning bundan ming yil oldin bashorat qilinganidan dalolat beradi[4].

Bu borada Abu Nasr Forobiyning ham o'ziga xos o'rni bor. Uning “Hindiston dorilari va dorivor o'simliklari”, “Inson a'zolari haqida risola”, “Hayvon a'zolari haqida so'z” kabi asarlari alohida ahamiyatga ega. U Yevropa olimlaridan bir necha asr avval fiziologiya faniga ilmiy asos solganligining o'ziyoq jahon ilm-fani taraqqiyoti beshigini kimlar tebratganini isbotlab turibdi.

Xorazmiy esa o'zining “Kitob surat ul-arz” nomli asarida[5] 637 ta noyob tabiiy joy, 209 ta tog'ning geografik tafsilotini bergan, dengizlar, daryolar va okeanlar havzasi shaklini, ulardagi orollarning joylashuvi haqida muhim ma'lumotlarni bayon etgan.

Amir Temur ham tabiatga katta mehr-muhabbat bilan munosabatda bo'lgan. U mamlakatda, birinchi galda, obodonchilik ishlariga alohida e'tibor qaratgan. “Temur tuzuklari”da aytilishicha, Sohibqiron qo'riq va bo'z yerlarni o'zlashtirganlarni rag'batlantirgan. Shuningdek, mazkur asarda qarovsiz yerlarni obod qilish, ularni hosildor yerlarga aylantirish haqidagi ko'rsatmalarning qayd etilgani ham diqqatga sazovordir.

Kezi kelganda shuni aytish lozimki, Turon zamini dunyo miqyosida sug'oriladigan dehqonchilikning ilk Vatani sifatida e'tirof etilgan. Shu bois o'lkamizda qadimdan sug'orma dehqonchilik rivojlangan, irrigatsiya va melioratsiya sohasida boy tajriba to'plangan. Xorazm, Baqtriya, So'g'diyona, Parfiya, Kushon, Somoniylar, Qoraxoniylar, Temuriylar va boshqa davlatlarning paydo bo'lishida, siyosiy, iqtisodiy, madaniy rivojlanishida sug'orish ishlari alohida o'rin tutgan. Davlat boshqaruvida suvdan oqilona foydalanishga katta ahamiyat berilgani, miroblarga davlat

arbovi sifatida munosabatda bo'lingani ham fikrimizning tasdig'idir.

Ko'rinib turibdiki, atrof-muhitga e'tibor har bir davrda dolzarb ahamiyat kasb etgan. Ta'kidlash joizki, bugun ekologiya o'z ichiga 70 ta fundamental fanni qamrab olgan ko'p qirrali fanidir. Ekologiya inson bilan uni o'rab turgan atrof-muhit o'rtasidagi o'zaro munosabatni, ta'sirni o'rganuvchi, tahlil qiluvchi va istiqbolini belgilab beruvchi ilmiy, amaliy yo'nalishlar majmui hisoblanadi.

Ekologiya faniga oid tadqiqotlar ko'p yo'nalishlar bo'yicha olib borilgan bo'lsa-da, biroq xalqimizning ekologik madaniyati, milliy ekologik an'analari hanuzgacha chuqur o'rganilmay kelinmoqda. Zero, bizda azaldan hamisha tabiat va inson uyg'unligiga erishishni ta'minlashga intilib, kelgusi avlod uchun ona-zaminimizni asrab-avaylab, u bilan bog'liq asriy qadriyatlardan iborat madaniy merosga tayanib kelingan.

Shu sababli milliy ma'naviyatimiz salohiyatini aks ettiruvchi va ajralmas bir qismi bo'lmish tabiat, uning saxovatini ulug'lash, atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha xalqimizdagi milliy madaniyat, bilimlar, an'analar, tajribalar, meroslarni bir tizimga keltirib, tahlil qilib, ulardan mustaqil mamlakatimiz oldida turgan dolzarb ekologik muammolarni hal etishda foydalanishimiz zarur.

Xulosa va takliflar. Aksariyat ekologik muammolarni hal etish ayniqsa yoshlarning ekologik ta'lim-tarbiya saviyasi bilan bevosita bog'liqligidan kelib chiqib, avvalo, umumta'lim maktablari va boshqa o'quv muassasalari vakillari, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, oila va har bir fuqaroning ekologik ta'lim va tarbiya tizimini rivojlantirish borasidagi sa'y-harakatlarini birlashtirish lozim.

Ikkinchidan, yoshlarning ekologik tashabbuslarini, yosh ixtirochilarning tabiiy resurslarni asrab avaylashga, ekologik muammolarni oldini olish va bartaraf etishga yo'naltirilgan loyihalarini qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish zarur.

Uchinchidan, yoshlarning ekologik madaniyatini oshirish maqsadida xalq ta'limi, oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida yoshlar bilan ishlashni kuchaytirish talab etiladi.

To'rtinchidan, yoshlarda ekologik javobgarlik, ekologik savodxonlik va dunyoqarashni shakllantirish, umuman aholi barcha qatlamlarining ekologik madaniyatini oshirish uchun soha yo'nalishidagi normativ-huquqiy hujjatlarni o'z ichiga qamrab olgan “Ekologik qonunlar” ixcham to'plami yaratish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Beshinchidan, mahalliy va mamlakat miqyosidagi ekologik muammolarni hal qilishda yosh avlod ongida ekologik yondashuvli dunyoqarash hamda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish.

Oltinchidan, mamlakatda tabiat va inson salomatligini asrash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga yo'naltirilgan islohotlarni samarali amalga oshirishda yosh avlodning intellektual, ijodiy, ilmiy salohiyati va professional qobiliyatlaridan foydalanish.

Yettinchidan, Milliy madaniy va ma'naviy qadriyatlar, tabiatdan ehtiyotkorona va ratsional foydalanish kabi milliy an'analarini qayta tiklash va saqlab qolishga ko'maklashish.

Sakkizinchidan, Mamlakat va mintaqa miqyosida ekologik muammolarni yechish, hamda aholi salomatligini yaxshilashga yo'naltirilgan innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlash va amalga oshirish, shuningdek ularning OAV va ijtimoiy tarmoqlarda keng yoritilishiga ko'maklashish.

To'qqizinchidan, xorijiy va xalqaro nodavlat notijorat yoshlar ekologik tashkilotlari bilan aloqalar o'rnatish va hamkorlikni amalga oshirish zarur.

Zero tabiatni asrash, uning ne'matlarini qadrlash, har birimizning muqaddas burchimizdir.

ADABIYOTLAR

1. “O‘zbekiston — 2030” strategiyasini “Yoshlar va biznesni qo‘llab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024- yil 21- fevraldagi PF-37-son Farmoni // <https://lex.uz/ru/docs/6811936>.
2. “O‘zbekiston Respublikasida ekologik ta’limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 27-maydagi 434-son qarori // <https://lex.uz/docs/4354743>
3. Z.Sobirjonov. Abu Rayhon Beruniyning «Saydana» asarini farmatsevtikada tutgan o‘rni // <https://cyberleninka.ru/article/n/abu-rayhon-beruniyning-saydana-asarini-farmatsevtikada-tutgan-o-rni>
4. Б.Алихонов: “Табиатнинг ўзи буюк бир асар, фақат уни тушуниш керак” // <https://ziyouz.uz/suhbatlar/bori-alixonov-tabiatning-oz-i-buyuk-bir-asar-faqat-uni-tushunish-kerak/>
5. А. Аҳмедов. Мусо ал-Хоразмий (780-850) // <https://ziyouz.uz/ilm-va-fan/tarix/manaviyat-yulduzlari/muso-al-xorazmiy-780-850/>